

## Tədris prosesində interaktiv lövhədən istifadə təcrübəsindən

Səidə Ələsgərova  
TPİ-nin böyük elmi işçisi

İlhamə Abdullayeva  
Suraxanı rayonu 285 nömrəli tam orta məktəbin müəllimi

Müasir ümumtəhsil məktəblərimizdə təlim-tərbiyə işinin təşkilinin əsas forması dərslərdir. Sınıf-dərs sisteminin əsasını təşkil edən dərs bir çox ənənəvi əlamətləri ilə (dəyişməz tərkibli şagird tədris qrupunun olması, hər bir sinifdə təlimin məzmununun ciddi müəyyən olunması, tədris məşğələlərinin dəqiq vaxt cədvəlinin olması, müəllimin aparıcı rolu və s.) xarakterizə olunur.

Böyük çex pedaqoqu Y.A.Komenski (1592-1670) tərəfindən təklif olunmuş bu sistem indiyədək dəyişməz qalmışdır. Lakin hər bir dövrdə müəyyən yeniliklər tədris prosesinin təşkilini zənginləşdirmiş, bu sistemə əlavələr edilmişdir. İnformasiya cəmiyyətinə keçid də bu sistemdə zəruri zənginləşdirmələrə yol açmışdır. Təhsildə yeni İKT vasitələrindən istifadə hər bir fəndə olduğu kimi, riyaziyyat fənninin də xarakterləri əsaslı şəkildə dəyişir və təlimin təşkilinin yeni formalarının tapılması ildən-ilə aktuallıq kəsb edir. Bu isə təlim və tərbiyə prosesinin daha yüksək səviyyədə qurulmasına zəmin yaradır.

Məktəblərimizin əksəriyyətində hər bir fənn üzrə dərslər xüsusi kabinetlərdə keçilir. Ona görə də sinif

dərs sisteminin effektivliyinin yüksəldilməsi perspektivləri həmin fənn kabinetlərinin təlimin didaktik və texniki vasitələri ilə təchiz olunmasından və dərslərin tipinin və modullarının təkmilləşdirilməsindən asılıdır. Bununla əlaqədar, informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının üzərinə daha çox yük düşür. Çünki müasir İKT bütün fənlərin kompüter kabinetində tədris edilməsinə imkan verir.

Bu nöqtəyi-nəzərdən məktəblərimizdə hələlik geniş yayılmasa da, artıq istifadədə olan interaktiv lövhələr haqqında danışmaq istərdik. Interaktiv lövhədən istifadə etmək üçün müəllim bildiyi bütün mövcud metodiki üsulları saxlamaqla, İKT-dən istifadə nəticəsində imkanlarını qat-qat artırmaqla.

Bu lövhə ilə işləmək üçün müəllimələrə lazımdır?

Birinci növbədə tədris edilən fənnin strukturuna uyğunlaşdırılma ilə birləşən müvafiq elektron təhsil resursları (məsələn, Mimio program təminatı tipində). Təəssüf ki, bizim ilk proqramçılar proqram təminatı bəzirləyərkən ən çox fikir verdikləri sahələr təlimin fərdiləşdirilməsinə imkan verən müxtəlif intellektual öyrədici proqramlar olmuşdur. Bu proqramlarda isə müəllim

öz dərs planına uyğun dəyişiklik aparmaq imkanına malik deyil. Əslində isə müəllimə elə bir sistem verilməli idi ki, o, özü bu sistemdə azacıq əlavə vaxt sərf etməklə dərslərini öz ssenarisinə uyğun qura bilsin.

İkinci əsas məsələ interaktiv lövhədən istifadə bacarıqlarının qazanılmasıdır. Bu sahədə müəllimlərə Təhsil Nazirliyinin və müvafiq İKT şirkətlərinin təşkil etdiyi treninqlərin köməyi danılmazdır.

Digər ən vacib məsələ treninqlərdə qazanan bacarıqların daim təkmilləşdirilməsi və dərslərdə ondan səmərəli istifadədir. Burada bir məsələni də qeyd etmək istərdik ki, heç də az vacib olmayan məsələlərdən biri də şagirdlərin interaktiv lövhədən istifadə bacarıqlarının formalaşdırılmasıdır. Lakin təşviş keçirməyə lüzum yoxdur, çünki şagirdlər böyüklərdən fərqli olaraq bu bacarıqlara daha tez yiyələnirlər.

Interaktiv lövhədə işləyərkən müxtəlif resurslardan da istifadə edib bunları dərslər planına daxil etmək olar. Bu resurslar haqqında az da olsa məlumat vermək istəyirik. Hazırda məktəblərimiz üçün ən əlverişli İKT vasitəsi Multimedia CD disklərinin şəbəkə versiyalarıdır. Doğrudur, bəzi hallar istisna olmaqla bu materiallar adi kağız nəşrlərdən o qədər də fərqlənmir. Lakin onların müvafiq hissələrindən, uyğun gələnlərindən, dərslərin keçilən mövzusunda aid olanlarından istifadə etmək olar.

Lakin bütün bu texniki vasitələr tədris prosesini əvəz etməməli, yalnız onu-müşayiət etməli və müsbət mənada tamamlamalıdır. Xüsusi montaj üsulu ilə interaktiv lövhədə mövzu üz-

rə sadə tədris filmini, öyrədilən həndəsi fiqurların, obrazların təsvirini yaratmaq, verilənlərin hissələrini, tərkiblərini və s. əyani şəkildə təhlil etmək olar.

Beləliklə, interaktiv lövhədən istifadə istənilən dərsi artıq yeni şəkildə aparmağa imkan verir.

Interaktiv lövhədən istifadə təlimdə yeni təhsil texnologiyalarından istifadəyə də imkanlar açır. İKT-dən istifadənin genişləndiyi müasir dövrdə belə yeni təlim üsullarının sayı da artır. Dərslərdə istifadəsi tövsiyə olunan həmin üsulların bəziləri haqqında fikirlərimizi bölüşmək istəyirik.

Layihələr metodu. İnformasiya cəmiyyətində təhsilin qarşısında duran məqsəd və vəzifələr daim dəyişir, ənənəvi təhsil metodlarını yeniləri əvəz edir, başqa sözlə, yeni cəmiyyətdə təhsil paradigması dəyişir. Artıq dünya təcrübəsində şagird şəxsiyyətinin inkişafına yönəlmiş, fərdi xüsusiyyətləri və bacarıqları nəzərə alan, aktiv yaradıcılıq fəaliyyətinə imkanlar açan yeni tədris metodları istifadə olunmaqdadır. Belə metodlardan biri də layihələr metodudur. Fənlərin tədrisində interaktiv lövhənin tətbiqi ilə bu metodun istifadə edərək həmin metoda verilən tələbləri (gözlənilən nəticənin praktik, nəzəri və idraki əhəmiyyəti, layihə üzərində işləmək üçün müxtəlif sahələrdən baza biliklərinin tətbiqi, tədqiqat planında problemin həlli üçün bilik və tədqiqatın integrasiyasının vacibliyi, layihənin məzmununun strukturlaşdırılması və s.) nəzərə almaq lazımdır.

Layihə metodu həmişə şagirdlərin həm fərdi, həm cümlədə və həm də qrupda müəyyən zaman kəsiyində

fəaliyyətini tələb edir. Məhz bu zaman kəsiyindəki fəaliyyətdə müxtəlif İKT vasitələrindən, eləcə də interaktiv lövhədən istifadə daha yüksək səmərə verə bilər. Burada bir məsələni də qeyd etmək istəyirik. Oxşar pedaqoji texnologiyalardan istifadə eyni fənn müəllimlərinin bir dərşs üzərində birgə işinin qurulmasına da şərait yaradır, eyni fənn müəllimləri bir-biri ilə məsləhətləşir, fikir mübadiləsi edir, onun təcrübəsindən və bəttə biri digərinin hazırladığı materiallardan öz sinfində istifadə etməyə çalışır.

İnformasiya resursları metodu. Təlim metodları nə qədər dəyişsə, yeniləşsə də uşaqların dərşslik, dərşs vəsaiti, məlumat kitabları və s. informasiya resursları üzərində işi didaktikada həmişə ən vacib elementlərdən biri sayılır. Bu resurslara elektron təhsil nəşrlərini də əlavə etmək lazımdır. İnformasiya resursları metodunun əsas üstünlüyü ondadır ki, şagirdlərin bəmin informasiyalarla istənilən vaxt, istənilən tempdə və təkrarən işləmək imkanları olur. Digər tərəfdən, tədris ədəbiyyatı və multimedia vasitələri bütün didaktik funksiyaları-öyrədici, inkişafetdirici, tərbiyəedici, yoxlama-korreksiyaetdirici və s. funksiyaların hamısını uğurla yerinə yetirir.

İnformasiya resursları ilə işin ən çox iki forması geniş yayılmışdır:

- Müəllimin rəhbərliyi ilə dərşsdə iş;
- Məhkəmələndirmə və biliyin zənginləşdirilməsi məqsədilə sərbəst iş.

Burada heç də az əhəmiyyət kəsb etməyən faktorlardan biri də İnternet şəbəkəsindən götürülən materialların

məqsədyönlü seçilməsidir. İnformasiya resursları metodundan istifadə edərkən müəllimin əsas vəzifəsi lazımi resursları seçmək və şagirdləri ona düzgün istiqanətləndirməkdir.

Fənlərin tədrisində interaktiv lövhədən istifadə etməklə digər metodları da, məsələn, didaktik oyunları da tətbiq etmək olar. Hər bir müəllim öz dərşsində mövzudan asılı olaraq tətbiq edəcəyi metodu özü seçməlidir.

### İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Бешенков С.А. Школьное образование: информатика и информационные технологии [текст] // Информатика и образование, 2000, №7 - (с.7-9).

2. <http://pedsovet.org/mtree-информационные технологии в преподавании математики>.

3. <http://www.smartboard.ru>

### Об опыте применения интерактивного режима обучения Резюме

В статье говорится о преимуществах использования интерактивной доски в учебном процессе, о ее целесообразности в формировании необходимых знаний и навыков, даются практические советы.

### From the practice of using interactive board in teaching process Summary

In the article it is spoken about advantages of using the interactive boards in the teaching process, about its expediency in the formation of necessary knowledge and skills, is giving practical advises.

## Təlim fəallığının yüksəldilməsində kurikulumun rolu

Vüsalə Quliyeva

Azərbaycan Müəllimlər İnstitutunun  
müəllimi

1999-cu ildə təsdiq olunmuş təhsil islahatları Proqramı bu sahədəki köklü dəyişikliklərin aparılmasına imkan yaratmışdır. Son illərdə təhsilin inkişafına dair qəbul edilmiş bir sıra dövlət sənədləri: "Azərbaycan Respublikasında ümumi orta təhsilin dövlət standartları", "Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulumu)", "Ümumi təhsil pilləsinin dövlət standartı və proqramları (kurikulumları)" təsdiq edilmiş, təhsilimizin inkişaf yolları müəyyənləşdirilmişdir.

Milli Kurikulum konseptual xarakterli sənəd olub ümumi təhsil üzrə təlim nəticələrini və məzmun standartlarını, təlim prosesinin təşkilini, təlim nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi və monitorinqi üzrə əsas prinsipləri, fənn kurikulumlarının strukturunu əhatə edir və bu respublikamızda aparılan təhsil islahatının məntiqi davamıdır. İbtidai siniflərdə tətbiq olunan kurikulum ibtidai sinif müəllimləri qarşısında kiçikyaşlıların bəyət üçün lazımi bacarıq və vərdislərə yiyələnmələrini başlıca vəzifə kimi qoyur. Apardığı tədqiqatlar göstərir ki, Milli Təhsil Konsepsiyasında ibtidai təhsilin qarşısında qoyulan məqsədlər: o cümlədən şagirdlərdə oxu, yazı və həssaslaşma vərdisləri yaratmaq və möh-

kəmləndirmək; şagirdlərə insan, cəmiyyət, təbiət və onlar arasındakı qanunauyğunluqlar haqqında ilkin həyatı biliklərin verilməsini təmin etmək; şagirdlərdə məntiqi və yaradıcı təfəkkür elementlərini formalaşdırmaq, istedadlı uşaqların erkən yaşda üzə çıxarılmasını və inkişafını təmin etmək; şagirdlərə həssaslıq, estetik və bədii zövq, əxlaqi-mənəvi keyfiyyətlər, fiziki tərbiyə və özünəxidmət bacarıqları aşılanmaq (1) və s. dünyə təhsilinin mahiyyətindən doğur.

İbtidai təhsil üzrə Konsepsiyada göstərilən ümumi təlim nəticələrindən istifadə edərkən kiçikyaşlı məktəblilərin həyatı bilik və bacarıqlara: müstəqil və məntiqi düşüncəyi və münasibət bildirməyi; obyekt və hadisələri təsvir etməyi, fərqləndirməyi; əməkdaşlıq etməyi, fikirlərini aydın ifadə etməyi, başqasının fikrinə hörmətlə yanaşmağı; yaradıcılıq tələb edən işi müstəqil yerinə yetirməyi; əxlaqi-mənəvi dəyərlərə, milli adət-ənənələrə əməl etməyi; özünün və yoldaşlarının hüquq və vəzifələrinə hörmət etməyi və s. yiyələnmələrini göstərmək olar.

Kurikulumda şəxsiyyətyönlümlülük, şagirdyönlümlülük, nəticəyönlümlülük, təklifiyönlümlülük və integrativlik əsas prinsip kimi qəbul olunaraq, bu gün üçün zəruri olan qiymətləndir-